

תיבה ה'-1: בנקאות פתוחה

- האסדרה של הבנקאות הפתוחה התפתחה ונקבעה בעולם בשנים האחרונות וכך גם בישראל. פעילותה של הבנקאות הפתוחה החלה בחודש אפריל 2021 מתוקף הוראה של הפיקוח על הבנקים למערכת הבנקאות והחל מחודש יוני 2022 מתוקף חוק שירות מידע פיננסי שחוקק.
- לקראת סוף שנת 2022 חל זינוק משמעותי בשימושו של המערכת ולהערכתנו וכלל שהמערכת תפתח ותתייצב והציבור יהיה מודע לה וייתן בה את אמונו, יגבר בה השימוש באופן משמעותי.
- מורכבותה של המערכת בהיבטי הטכנולוגיה והאסדרה מציבה אתגרים לכל המשתתפים בה ומוטל עליהם לפעול יחד ובשיתוף פעולה על מנת לפתור את הבעיות שעוללות להופיע. הציפייה היא לעבודה סדירה ותקינה הן מצד מקורות המידע והן מצד נותני השירות של המידע הפיננסי.
- הבנקאות הפתוחה עוררה יוזמות נוספות להרחבת שיתוף מידע בעולמות תוכן נוספים ואף בעולמות תוכן שאינם פיננסיים. יש בעולם יוזמות לשיתוף מידע מעולמות הביטוח, התשתיות, הבריאות ועד ליוזמות לשיתוף של כלל המידע.

מבוא - התפתחות הבנקאות הפתוחה בעולם

בשנים האחרונות התפתחה בעולם אסדרה מעמיקה בתחום הבנקאות הפתוחה, הכוללת את הדירקטיבה האירופית ה-PSD2¹ (Payment Services Directive 2) בנושא שירותי תשלום ואסדרת ה-CDR² (Consumer Data Rights) באוסטרליה. אסדרות אלה מחזקות את השליטה של הלקוח במידע הפיננסי שקיים אודותיו ואת אופן ביצוע הפעולות בחשבון הבנק שלו, בכך שהן מחייבות את הבנקים לתת גישה לחשבונות הלקוח, בכפוף להסכמתו, לספקי צד שלישי מורשים ובכך לשותף את המידע הבנקאי שלו ולכתוב עבורו הוראות תשלום.³ על בסיס הגישה לחשבונות אלה יוכלו ספקי צד שלישי להציע ללקוחות שירותים ומוצרים חדשים וכאלה שמותאמים אישית ללקוח וזאת תוך שיפור חווית הלקוח. ביסוס מערכת מסוג ecosystem של בנקאות פתוחה (להלן- אקוסיסטם)⁴ יאפשר ויעודד כניסה של שחקנים חדשים בתחומים שקשורים לשירותים הפיננסיים: תשלומים; מידע; תיווך; ובכך למעשה יאפשרו ללקוח לקבל תמונת מצב פיננסית טובה יותר, לקבל שירותים חדשניים יותר בתחומים אלה ובתחומים אחרים, לצרוך את השירותים הפיננסיים שלו מגורמים מגוונים (פריקות של השירותים הפיננסיים) וכן לקבל הצעות ערך תחרותיות יותר באופן כללי וגם כאלה שמותאמות אישית ללקוח.

הוראות אסדרה אלה קובעות מצד אחד כללים ברורים בתחומי חובות הרישוי של ספקי צד שלישי, הסדרי אחריות, כללי אבטחת מידע וכד' ומצד שני משאירות מקום להתפתחותו של האקוסיסטם בקצב שתואם את התפתחותם של הטכנולוגיה ושל השירותים החדשים ללקוחות. ניתן לראות כי יש תפיסה שונה לגבי החובה לפתוח את המידע לצדדים שלישיים, לרבות הקביעה של תשתית אסדרה מתאימה להתפתחות אקוסיסטם של בנקאות פתוחה. באירופה, אוסטרליה, ברזיל ועוד מדינות נקבעה תשתית אסדרה שהייתה קריטית להתפתחות (Regulatory Driven) בעוד שבארה"ב התפתחותה של הבנקאות הפתוחה נובעת מהשוק (Market Driven).

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L2366>

² <https://www.cdr.gov.au>

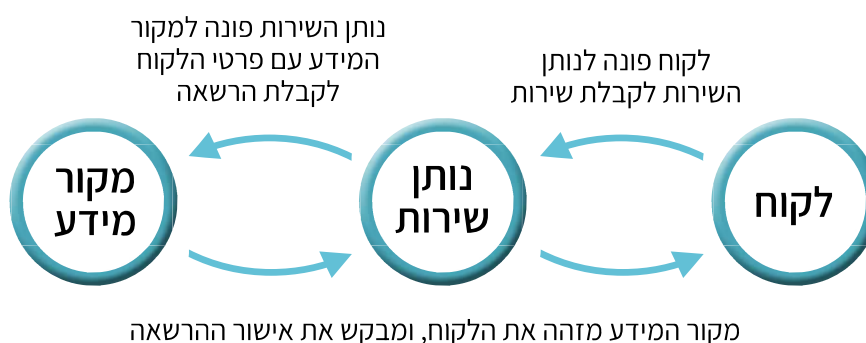
³ במערכות בנקאות פתוחה יש שלושה גורמים עיקריים: לקוחות - לקוח פרטי או תאגיד עסקי שמבקשים לצרוך שירותי בנקאות פתוחה; ספקי צד שלישי - גופים אשר משמשים בשני כובעים: כצרכני מידע - פונים למקורות המידע בבקשה לקבלת מידע על הלקוח (בישראל נקראים "נותן שירות מידע פיננסי"; "נותן שירות") וכיוזמי תשלום - כתיבת הוראת תשלום עבור הלקוח שנדרש לאחר מכן לאשרה בגוף הפיננסי; גופים פיננסיים אשר משמשים בשני כובעים: כמקורות מידע-מחויבים להעביר את המידע לנותני השירות וכמנהלי חשבון תשלום - חייבים לקבל את הוראת התשלום מיוזם התשלומים.

⁴ קיצור של הצירוף מערכת אקולוגית באנגלית. מערכת של פרטים שמקיימים ביניהם קשרי גומלין. בעולם העסקי הכוונה היא למערכת היחסים שנוצרת בין גורמים המעורבים במוצר או בטכנולוגיה, כמו יצרנים, ספקים ולקוחות. (מתוך מילון אבניאון).

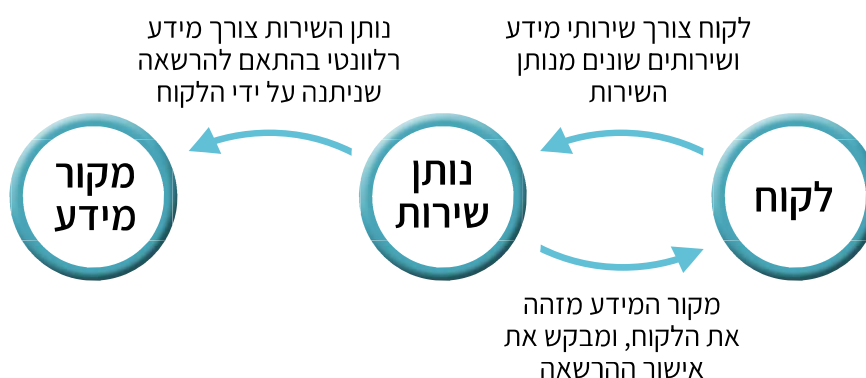
במקביל התפתחה ההבנה, בין אם בשוק ובין אם בקרב הרגולטורים (גופי האסדרה), כי קיומו של תקן עבור הבנקאות הפתוחה, שיקבע את כללי המשחק העסקיים והטכנולוגים עבור כל המשתתפים, הינו נדבך חשוב נוסף להתפתחותו של האקוסיסטם של הבנקאות הפתוחה ובהמשך גם למערכת של מידע פתוח. לאור הבנה זו קמו יוזמות שונות בעולם שגיבשו תקן אחיד, בין אם ביוזמה של השוק ובין אם ביוזמת הרגולטור (בריטניה, קבוצת ברלין, STAT, אוסטרליה ועוד). פעילותה של הבנקאות הפתוחה והסכמתו של הלקוח מתוארים להלן בעזרת האיורים הסכמטים ז'1- וז'2.

בתיבה זו נתאר ראשית את התפתחותה של הבנקאות הפתוחה בישראל, אופן יישום הבנקאות הפתוחה בישראל, האתגרים ביישום, התפתחות בנקאות פתוחה בעתיד ויוזמות לשיתוף מידע בעולם.

איור ז' - 1 תהליך הסכמת לקוח

איור ז' - 2 פעילות בנקאות פתוחה

התפתחותה של הבנקאות הפתוחה בישראל

תהליכים לגבי שיתוף מידע החלו כבר במסגרת החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017, שקבע כי נותן שירות השוואת עלויות יקבל גישה לחשבון הלקוח באמצעות סיסמה ייעודית. עם זאת לא נקבעו הוראות לעניין זה ועל כן, בהתאם לחוק, לא נכנס הסעיף לתוקף. במקביל, ולמרות העדר חקיקה מסדירה או תקנות מתאימות, המשיך בנק ישראל לקדם את סביבת בנקאות פתוחה וזאת בשל החשיבות שמייחס הבנק לקידום החדשנות והתחרות בתחום השירותים הפיננסים בישראל והפוטנציאל המהותי של פעילות זו. בנק ישראל חרט על דיגלו את קידום התחרות במערכת הבנקאות ואת שיפור המעמד של הלקוח, בין היתר, באמצעות שיתופי המידע במערכת הבנקאות, תחילה כרגולטור מאפשר ובהמשך ככזה שמחייב. בנק ישראל כרגולטור פורץ דרך, לא רק שחייב את יישומה של הבנקאות הפתוחה עוד בטרם גובשה חקיקה בנושא, אלא שגם פעל לבחירתו של תקן בין-לאומי, מתוך הבנה ששפה אחידה ובין-לאומית תסייע רבות לכניסתם של משתתפים נוספים לאקוסיסטם. בנק ישראל פעל רבות לקידום אקוסיסטם יעיל של בנקאות פתוחה ורואה בקידום הבנקאות הפתוחה פרויקט דגל של הבנק לאורך השנים האחרונות.

בהתאם לכך גיבש הפיקוח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין, שמגדירה בין היתר גם תקן טכנולוגי אחיד שמבוסס API (Application Programming Interface) לכלל האקוסיסטם של הבנקאות הפתוחה, שיאפשר לגופים חדשים להשתלב בו. לאחר בחינה מעמיקה, שכללה התייעצות עם מומחים מהארץ ומחו"ל, התייעצות עם שחקנים שונים באירופה ובישראל (בנקים וחברות פינטק), בחר בנק ישראל לאמץ את התקן של קבוצת ברלין⁵ NextGenPSD2, תוך ביצוע התאמות נדרשות לצורך יישומו של אותו תקן במשק הישראלי.

בחודש פברואר 2020 פורסמה לראשונה הוראת ניהול בנקאי תקין 368 שמגדירה את אופן יישומו של תקן הבנקאות הפתוחה בישראל (להלן - **ההוראה או הוראה 368**), הוראה זו גובשה תוך שיח עם כלל השחקנים הרלוונטיים לאקוסיסטם⁶, מתוך הבנה שהבנקאות הפתוחה משפיעה על גורמים רבים במשק ולא רק על מערכת הבנקאות. ההוראה בגרסתה הראשונה חלה על הבנקים ועל חברות כרטיסי האשראי, שכן הם גופים מפוקחים. המטרה הייתה לפתח את התשתית עבור הבנקאות הפתוחה על ידי מערכת הבנקאות כמקורות מידע ולאחר שתושלם החקיקה בנושא, יוכלו גופים נוספים, בעלי אסדרה מתאימה להצטרף למערכת זו במהירות יחסית ותוך קיצור של לוחות הזמנים. בהתאם עלתה לאוויר לראשונה בחודש אפריל 2021 מערכת בנקאות פתוחה בישראל. החל ממועד זה, הבנקים בישראל אפשרו ללקוחות לתת גישה באופן דיגיטלי ומאובטח למידע שלהם בחשבון העו"ש לצדדים שלישיים מתוך מערכת הבנקאות. כמו כן קבעה ההוראה תנאים והוראות לפעילות שירות של ייזום תשלום⁷ בעולם הבנקאות הפתוחה, כאשר החובה בשלב זה היא רק על פעולת יזומה עבור תשלום בודד ושאינו מעותד, וזאת על מנת לבסס את התשתית לייזום התשלומים.

בנובמבר 2022 פורסם חוק שירות מידע פיננסי, התשפ"ב-2021, (להלן - **חוק שירות מידע פיננסי**), אשר נכנס לתוקף בחודש יוני 2022 ושהסדיר את כלל הפעילות שכלולה במתן שירותי מידע פיננסי, הן מצד

⁵ קבוצת ברלין היא יוזמה כלל אירופית שמטרתה העיקרית היא להגדיר תקינה טכנולוגית לשימוש המשתתפים השונים ברגולציית ה-PSD2. בקבוצה חברים משתתפים שונים מכלל אירופה, החל משנת 2019 הצטרף בנק ישראל כחבר בקבוצה.

⁶ מערכת הבנקאות, חברות פינטק, משרד המשפטים, משרד האוצר, רשות שוק ההון, רשות ניירות ערך, רשות התחרות, רשות הסייבר הלאומית וישראל דיגיטלית - מערך הדיגיטל.

⁷ פעילות שירות ייזום תשלום - כתיבת פרטי הוראת תשלום, שתאפשר על ידי המשלם ושתבוצע בהתאם על ידי מנהל חשבון התשלום של המשלם, שאינו מי שכתב את פרטי הוראת התשלום).

נותני שירות מידע פיננסי⁸ - ספקי צד שלישי שייתנו את השירות ללקוח והן מצד מקורות המידע⁹ - הגופים הפיננסיים שמחויבים לתת גישה למידע הפיננסי של הלקוחות שמרוכז אצלם. בהתאם לכך עודכנה הוראת הנב"ת על מנת שתכלול את ההסדרים שנקבעו בחוק האמור וללוחות הזמנים שקבועים בו.

להלן לוח הזמנים שנקבע על פי ההוראה והחוק ליישום סלי המידע על ידי הבנקים וחברות כרטיסי האשראי:

מועד יישום/תחולה	סלי המידע ושירות ייזום	מקור החובה
אפריל 21	מידע אודות חשבון העו"ש	על פי הוראה 368
מרץ 22	מידע אודות כרטיסי החיוב; ייזום תשלום בודד	על פי הוראה 368
יוני 22	מידע אודות אשראי (הלוואות); מידע אודות חסכונות	על פי החוק
ינואר 23	הרחבת המידע על אוכלוסיית תאגידים בעלי היקף של עד חמישה מ"ח, להם מורשה חתימה יחיד	על פי החוק
יוני 23	מידע אודות ניירות ערך	על פי החוק
דצמבר 23	הרחבת המידע על כלל אוכלוסיית התאגידים	על פי החוק

על אף לוח הזמנים הקצר עמדה מערכת הבנקאות בדרישות להרחבת המידע הנגיש בסביבת הבנקאות הפתוחה. עם זאת יש לציין כי לוח הזמנים שנקבע בחוק מהווה אתגר מבחינת יישום הבנקאות הפתוחה על סל מידע ניירות ערך וכן על הרחבת המידע על תאגידים. אימוץ תקן בין-לאומי דורש התאמות לשוק הפיננסי הישראלי ולמאפייניו, לרבות המוצרים הייחודיים ובוודאי לאור העובדה כי לא היה קיים תקן נ"ע והוא פורסם על ידי קבוצת ברלין רק בחודש נובמבר 2022.¹⁰

היישום של הבנקאות הפתוחה

החוק קבע את מסגרת האסדרה לרבות את זהות הגופים שמוגדרים כמקורות המידע וכן את זהות ארבעה גופי האסדרה (הפיקוח על הבנקים; רשות שוק ההון; רשות ניירות ערך; המערכת לשיתוף נתוני אשראי) שרשאיות לתת אישור או רישיון¹¹ לפעול כנותני שירות מידע פיננסי באקוסיסטם. החל מהרבעון האחרון של שנת 2022 עלה באופן ניכר מספר נותני השירות שקיבלו אישור מהפיקוח על הבנקים או רישיון מרשות ניירות ערך. נכון לחודש מרץ 2023 קיבלו כ-22 גופים¹² אישור או רישיון לפעול באקוסיסטם כ"נותן שירות".

כפי שניתן לראות משני האיורים שלהלן, חלה עליה משמעותית בפעילות באקוסיסטם, כאשר העלייה בפעילות נובעת מגידול בנותני השירות, בהתייבבותה של המערכת ובמודעות הולכת וגדלה של הלקוחות

⁸ על פי החוק "נותן שירות מידע פיננסי" הוא גוף בעל רישיון למתן שירות מידע פיננסי או בעל אישור למתן שירות מידע פיננסי. החוק איפשר לגופים רבים לפעול כנותן שירות מידע פיננסי כגון חברת פינטק, בנק, חברת כרטיסי אשראי, לשכת אשראי, גוף מוסדי וכד'.

⁹ החוק הגדיר את הגופים הבאים כמקורות מידע: בנק; סולק; תאגיד עזר (כהגדרתו בחוק הבנקאות (רישיון)); גוף מוסדי; בעל רישיון למתן שירותי פיקדון ואשראי; בעל רישיון למתן אשראי; בעל רישיון להפעלת מערכת לתיווך באשראי; גופים אחרים שייקבעו לפי סעיף 68(ג) בחוק. נכון להיום רק הבנקים וחברות כרטיסי האשראי משמשים כמקורות מידע.

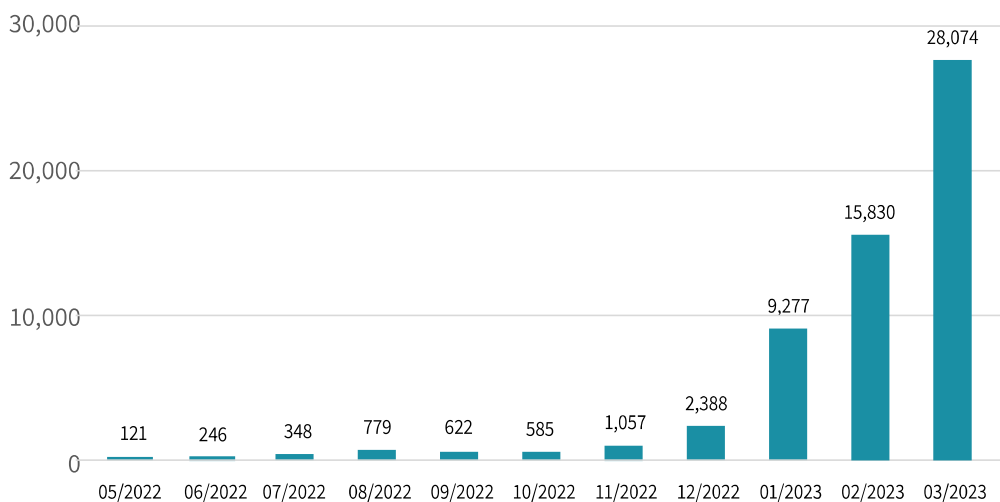
¹⁰ לאור לוח הזמנים הקצרים לצורך יישום סל מידע ניירות ערך, ובהמשך לפניית הנגיד לשר האוצר, פרסם שר האוצר ביום 27 לאפריל 2023, טיוטת צו שירות מידע פיננסי להערות הציבור לעניין דחיית יום התחילה של החוק לגבי סל ניירות ערך וחשבונות של תאגידים גדולים. בטיוטה מוצע לדחות את יום התחילה לגבי סל ניירות ערך ליום 15 באוקטובר 2023, ולדחות את כניסתה לתוקף של החובה להנגשת מידע לגבי חשבונות של תאגידים גדולים ליום 14 באפריל 2024.

¹¹ גופים פיננסיים שיש להם רישיון אחר (למשל בנק, לשכת אשראי או גוף פיננסי בעל אישור מתן אשראי) נדרשים לקבל אישור מהרשות המפקחת עליהם. גופים שאינם גופים פיננסיים (למשל חברות פינטק) נדרשים לקבל רישיון מרשות ניירות ערך.

¹² הגופים מורכבים מתשעה גופים ממערכת הבנקאות שקיבלו אישור מהפיקוח על הבנקים, עשרה גופים שקיבלו רישיון מרשות ניירות ערך ועוד שלושה גופים המפוקחים וקיבלו אישור מרשות שוק ההון. מצ"ב קישור לאתר בנק ישראל בנושא: <https://www.boi.org.il/roles/supervisionregulation/16992>.

לבנקאות הפתוחה. בחודשים נובמבר ודצמבר 2022 יש עלייה משמעותית במספר פניות API, בקשות לקבלת מידע, כאשר מספר הפניות שהתקבלו עומד על כ-1 מיליון וכ-2.4 מיליון בהתאמה וזאת בהשוואה לכ-0.24 (כרבע) מיליון פניות שהיו בחודש יוני 2022 שבו החוק נכנס לתוקף (בחמשת הבנקים הגדולים). החל מינואר 2023 חל זינוק משמעותי נוסף במספר הפניות למערכת (כלל מערכת הבנקאות), כאשר כמות הפניות עמדה בחודש מרץ 2023 על כ-28 מיליון וזאת בשל שילוב של פניות של נותני שירות לחברות כרטיסי האשראי בד בבד עם התייצבותה של המערכות בקרב מקורות המידע ובקרב נותני השירות.

איור ז' - 3 מספר פניות API שהתקבלו, מאי 2022 עד מרץ 2023 | אלפים

¹ נתוני שנת 2022 כוללים פניות לחמשת הבנקים הגדולים בלבד. החל מינואר 2023, הנתונים מתייחסים לפניות לכלל מערכת הבנקאות **המקור:** דיווחים לפיקוח על הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

כמו כן ניתן לראות כי כמות ה"הסכמות"¹³ בחמשת הבנקים עולה בהתאם. טרם כניסת החוק לתוקף עמד מספר ההסכמות המתמשכות בסוף רבעון הראשון של שנת 2022 על כ-487 ובסוף הרבעון השני של 2022 על כ-1,286. לעומת זאת, לאחר כניסת החוק לתוקף, החלה עלייה משמעותית כאשר עמד מספר ההסכמות המתמשכות בסוף הרבעון האחרון של 2022 על כ-11,988. ובסוף רבעון הראשון של 2023 על כ-34,239.

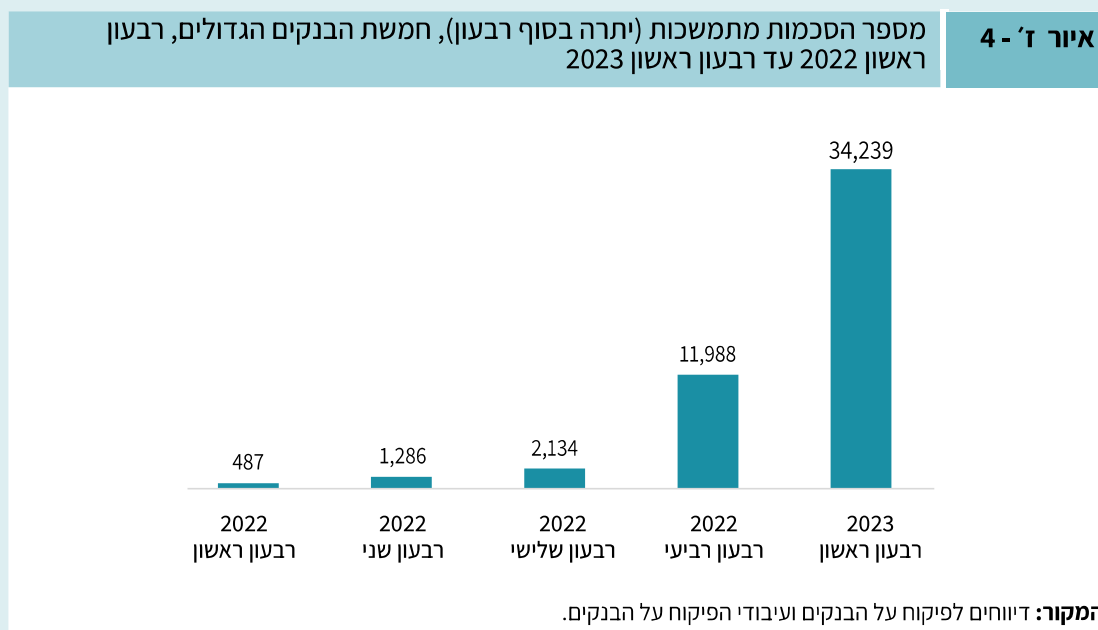
אתגרים ביישום של הבנקאות הפתוחה

פיתוח האקוסיסטם והיישום של הבנקאות הפתוחה על ידי המערכת הפיננסית מצריך שילוב ידיים בין גופים רבים – לרבות גופי האסדרה והגורמים המשתתפים – מקורות המידע, נותני השירות וגם הלקוח עצמו. נתאר כאן את אתגרי היישום המרכזיים:

מגרש משחקים אחיד

החוק קבע את המסגרת הכללית של האסדרה עבור הפעילות והותיר לגופי האסדרה לפרט ולהגדיר את מהותה ואת הוראותיה, את הכללים עבור מקורות המידע ונותני השירות בנושאים רבים וכן לתאם ביניהם

¹³ הסכמה – הכוונה ל"הרשאת גישה" - מקור מידע יאפשר ללקוח לתת הרשאה לגישה של נותן שירות, למידע פיננסי על אודות הלקוח שנמצא ברשות מקור המידע, באמצעות מערכת הממשק למידע פיננסי.

בנושאים נוספים. בנוסף לתיאום ההכרחי בנושאים רבים בין גופי האסדרה השונים, הסבך הרגולטורי יצר אתגר נוסף בשל הצורך לקבוע אסדרה כזו שתוכל להתאים הן לגופים גדולים כמו בנק או גוף מוסדי והן לגופים קטנים כמו חברות פינטק. על מנת להתמודד עם האתגר הזה פעל הפיקוח על הבנקים לשיח שוטף מול צוותי העבודה של שאר גופי האסדרה תוך שיתוף פעולה הדוק וזאת על מנת להתמודד עם סוגיות של אסדרה ושל היבטים עסקיים וטכנולוגיים אשר יש להן נגיעה לכלל האקוסיסטם.

קביעה של תקן שמשרת את כלל המערכת

רמת המוכנות של נותני השירות והחשיבות של היערכותם ומוכנותם של הגופים שנמצאים בצד שמקבל את המידע הוא אחד האתגרים שיש להתמודד עמו. לכן החליט הפיקוח על הבנקים עוד בשנת 2019 להקים פורום ארכיטקטים ייעודי לחברות הפינטק שמעוניינות לפעול כנותני שירות מידע פיננסי וגם לאקוסיסטם כולו,¹⁴ על מנת להסביר סוגיות מרכזיות בתקן ולענות לשאלות שקשורות ליישום של התקן ולהטמעתו באופן פשוט, כדי שיווצר בהמשך אקוסיסטם יעיל. עד לחקיקת החוק התקיימו דיונים בפורום בנושאים שקשורים לתהליכים העסקיים בבנקאות הפתוחה, לתהליכי החקיקה ולמועדי העלייה לאוויר. לאחר חקיקת החוק הוסב הפורום לדיונים בנושאי ארכיטקטורה ושינויים נדרשים בעקבות החוק. בפורום עלו לדיון סוגיות טכניות ונערכו מפגשים שבהם הוסבר התקן הטכנולוגי לכל המשתתפים. באופן זה יתאפשר לכל הגופים באקוסיסטם להיות מוכנים ולעמוד בשורה אחת כאשר המערכת תתחיל לפעול.

מעבר לכך לוח הזמנים שהוגדר על ידי החוק איתגר את קביעת התקן הטכנולוגי, בשלב החקיקה התקן התייחס רק לשני סלי המידע, עו"ש וכרטיסי חיוב אשר יושמו באירופה. לכן, הפיקוח על הבנקים פעל מול קבוצת ברלין לקביעת תקן בין-לאומי שאינו היה קיים בסלי המידע: אשראי, פיקדונות וני"ע. בפועל, הקדמנו

¹⁴ אנו מזמינים את חברות הפינטק המעוניינות לפעול כנותני שירות מידע פיננסי להצטרף לפורום ארכיטקטים זה. גוף שמעוניין לקחת חלק בדיון בפורום חברות פינטק, מוזמן להעביר את פרטי הקשר שלו בצירוף חצי עמוד שתפורט בו פעילותו לכתובת: forumfintech@boi.org.il. ישיבות אלו מוקלטות ומועלות לאתר בנק ישראל כשירות הדרכה לציבור. כתובת האתר: <https://www.boi.org.il/roles/supervisionregulation/16992>.

את אירופה ועלה הצורך להסביר את אופן הפעילות של השוק הישראלי לחברים בקבוצת ברלין ולכתוב תקן סטנדרט בין-לאומי על זה. דוגמה למורכבות הפעילות בישראל לעומת אירופה היא סוגי ההצמדה השונים למוצרי האשראי והפיקדונות אשר אינם שכיחים ביבשת האירופית.

אתגר נוסף שעלה ביישום התקן הוא בשונות העסקית והתפעולית בין הגופים. התקן הטכנולוגי מייצר אחדות רבה, אך בהיותו תקן בין-לאומי אשר ניתן ליישום בשווקים שונים, הוא מאפשר עם זאת דרגות חופש. בנוסף יש שונות בין מקורות המידע באופי הפעילות העסקית, באופן שמירת הנתונים ובאופן הצגתם ללקוח בנכסים הדיגיטליים (יישומון ואתר במרשתת). שני גורמים אלה יוצרים פערים שהתקן אינו מתייחס אליהם והיה עלינו כגוף שמפרסם את התקן הישראלי להגדיר למשתתפי המערכת מקרים שבהם נדרשת למרות השוני רמה של אחדות מחד ולהגדיר מאידך את המקרים שבהם יש מקום לשמירה של השונות וזאת בהתאם לסוגיה העסקית ולמהות העניין.

יישום התקן הלכה למעשה - חבלי לידה וייצוב המערכת

סביבת הבנקאות הפתוחה הינה מערכת צעירה אשר מתפתחת במהירות שיא ויש באופן טבעי סוגיות שעולות מממשקי העבודה בין הגורמים השונים אשר פועלים במערכת. הפיקוח על הבנקים שמטפל בכל סוגיה כזו באופן יסודי, פועל ועומד על כך שהמענה שניתן לפנייתיהם של נותני השירות, תהליכי בירור של תקלות והתיקון שלהן ייעשו בטווחי זמן מהירים כנדרש במערכת מסוג זה והנושא קיבל ביטוי בהוראה 368 בגרסתה האחרונה. הסוגיות נחלקות לכמה סוגים:

הבנת התקן הטכנולוגי – הפיקוח על הבנקים פעל בהתאם לעניין וניתן מענה פרטני או מענה בפורומים רחבים ככל שנדרש. כמו כן תוארו הנושאים במקרים שבהם היה צורך בביאור נוסף במסמך שאלות ותשובות שמפורסם באתר בנק ישראל.¹⁵

שגיאות ביישום התקן – עולה כי חלק מהשגיאות נובע משגיאות של נותן השירות עצמו, חלקן מיישום לא נכון על ידי מקור המידע וחלקן מאי הבנה או מפרשנות שונה של התקן על ידי כל אחד מהצדדים. במקרים אלה פעל הפיקוח על הבנקים בשיח ישיר מול הגופים. ככל שהתברר כי מדובר בתקלה, בין אם של נותן השירות או של מקור המידע, הם נדרשו לתקנה. היה והגוף לא יישם את התקן באופן הנכון (דוגמה לכך היא מקרה שבו לאחר בחינה התברר כי מקור מידע או נותן שירות אינם מיישמים שדות חובה בתקן) הוא נדרש לפעול בהתאם לתקן וזאת מתוך ההבנה כי יישום בחסר של התקן מצד מי מהצדדים מונע מתן מענה מלא ונכון בהתאם להוראה ולתקן.

פערי מידע בתקן – ככל שהסתבר כי יש מידע שאינו מקבל בתקן ביטוי בצורה ברורה או נכונה, פעלנו שהדבר יתוקן בהתאם לדחיפות הנושא. עוד נוספו הבהרות במסמך השו"ת למקרים של חסר בתקן עד אשר יתוקן. יש לציין כי ככל שהמערכת צוברת ניסיון מצמצמים מקורות המידע ונותני השירות את כמות השגיאות.

עתיד הבנקאות הפתוחה והתפתחות עולמית ביוזמות של שיתוף מידע

שיתוף מידע בנקאי דרך סביבת הבנקאות הפתוחה הוא רק הצעד הראשון לשימושים נוספים שניתן לבצע על בסיסה של המערכת הזו. גם בתהליכים של שיתוף מידע, בנקאות פתוחה היא הסנונית הראשונה לקראת מערכת פיננסית פתוחה ועד להגעה לשלב של מערכת מידע פתוח.

¹⁵ ניתן למצוא את מסמך שאלות ותשובות באתר בנק ישראל. כתובת האתר: <https://www.boi.org.il/roles/supervisionregulation/16992>

שימושים במערכת הבנקאות הפתוחה

על מנת למקסם את האקוסיסטם ניתן להרחיב את השימושים בסביבת הבנקאות הפתוחה לשימושים שאינם מופיעים בחוק למספר אפיקים כדוגמת אלה שלהן:

הרחבת התשלומים במערכת הבנקאות הפתוחה - עולם הבנקאות הפתוחה נחלק לשתי זרועות, זרוע המידע (קריאת מידע – 'reading') וזרוע הייזום (כתיבה בחשבון – 'writing'). כאמור התייחס חוק שירות מידע פיננסי לגישה למידע של הלקוח ולשימוש בו. בצד הכתיבה מתמקדת הבנקאות הפתוחה בישראל ובעולם בייזום תשלומים ובימים אלה פועלים משרד האוצר ומשרד המשפטים יחד עם בנק ישראל, רשות ניירות ערך, רשות שוק ההון ורשות התחרות לכתובת חוק הסדרת העיסוק בשירותי תשלום וייזום תשלומים. במסגרת חקיקה זו תוסדר בדומה לאירופה פעילות ייזום התשלומים, כאשר ההזדהות נעשית אצל יוזם התשלום להקמת הרשאות לחיוב חשבון ואף, מעבר לנהוג באירופה, תורחב לייזום מתקדם (כתיבת הוראות תשלום עבור לקוח על בסיס הסכמה מתמשכת של הלקוח אל מול מנהל חשבון התשלום שלו). בהתאם ירחיב הפיקוח על הבנקים את התקן הקיים בתחום ייזום התשלומים למגוון גדול יותר של שירותים בתחום זה, כגון, תשלומים מרובים, תשלום עתידי, תשלום חוזר, RTP (Request To Pay) ועוד. פעילות זו עתידה להגביר את התחרות בעולם התשלומים, הן בין לקוחות (P2P) והן מול בתי עסק (P2B) וכן מול אמצעי תשלום אחרים – לדוגמה, כרטיסי חיוב.

קבוצת ברלין פועלת רבות כחלק מביסוס אקוסיסטם של מערכת פיננסית פתוחה להרחבת התקן בתחום התשלומים ופועלת להוסיף לתקן שירותי תשלום נוספים. בכוונת הפיקוח על הבנקים לפעול בעתיד מול קבוצת ברלין אשר פועלת להרחבת הכתיבה לא רק להוראות תשלום אלא גם לכתובת פעולות נוספות, כגון, הרשאה לחיוב חשבון, הפקדה לפיקדון ואף הוראות ביצוע בניירות ערך.

בנקאות פתוחה ככלי לזיהוי - השלב הראשון בהצטרפות לקוח לשירותי בנקאות פתוחה הינה כאמור זיהוי חזק של הלקוח על ידי מקור המידע וזאת על מנת לאפשר לו להקים הרשאת גישה. כלומר, הבנקאות הפתוחה יצרה תהליכים טכנולוגיים מאובטחים שבהם מתקיים משולש שבו משתתפים: מקור מידע---לקוח---נותן שירות. ניתן להשתמש בתהליך זה גם לצורך זיהוי לקוח על ידי מקור מידע (בנק או חכ"א) לטובת שימושים אחרים שאינם בנקאות פתוחה. כך יוכל לדוגמה מקור מידע להציע שירותי זיהוי לקוח לגופים שונים (שאינם חייבים להיות פיננסיים – כגון גורמים ממשלתיים, שירותי בריאות וכד'). כלומר, על מנת לעבור זיהוי - לקוח שמתחיל מסע לקוח אצל אותו גוף שלישי, מועבר לבנק/ לחכ"א שלו, אצלם מתבצע תהליך הזדהות (לרוב מהיר ביותר שכולל טביעת אצבע) והוא מוחזר לאותו גוף שלישי עם מסר מהבנק/ מהחכ"א, כי הלקוח זוהה.

בנקאות פתוחה ככלי לשיפור תהליכי KYC - שימוש נוסף, יכול להתבטא בהעברת מידע לגוף שלישי לטובת תהליכי "הכר את הלקוח" או on-boarding של לקוח אצל גוף פיננסי אחר. הסכמת הלקוח יכולה להתקבל באותו אופן שבו נותן הלקוח את הסכמתו להצטרפות לשירותי בנקאות פתוחה. לקוח מתחיל את מסעו אצל גוף שלישי, מועבר לבנק/ לחכ"א שבהם הוא מאשר את העברת המידע המתאים ואז מוחזר לאותו גוף השלישי. תהליך זה יכול לשפר פלאים את תהליכי ההתחברות של לקוחות לגופים פיננסיים, בפרט לגופים חדשים קטנים ולצמצם תהליכי נטישה שבהם לקוחות נדרשים להעביר טפסים ומידע רב שאינו נגיש להם בצורה מהירה.

שיתוף מידע מתקדם – מערכת פיננסית פתוחה ומערכות מידע פתוח

המגמה בעולם בתחום המידע מתרחבת, כאשר הצעדים הבאים בעולמות שיתוף המידע יוצאים מגבולות העולם הפיננסי לתחומים נוספים אחרים. כלומר, הלקוח יוכל לתת הרשאת גישה לצרכני מידע קיימים

(לדוגמה, נותני שירות מידע פיננסי) או אחרים שיוגדרו, למידע שהוא מעבר למידע הבנקאי או הפיננסי שלו. מגמה זו מתרחבת לאור התפיסה כי המידע על הלקוח שייך ללקוח. מכאן שיש לאפשר ללקוח לשתף אודותיו מידע בתחומים רבים נוספים כגון: תשתיות (חברות גז, חשמל, מים) תקשורת (סלולר, מרשתת, שירותי טלוויזיה) וכן רשויות מקומיות.

בהתאם החלו מספר רב של מדינות בעולם לפעול בעולמות שיתוף המידע, בין אם הדבר ממוקד רק בשיתוף מידע בנקאי מצומצם (בנקאות פתוחה אך רק בחשבונות תשלום וכרטיסי חיוב) ובין אם מדובר בשיתוף מידע נרחב יותר (מערכת פיננסית פתוחה - open finance, מידע פתוח - open data).

יש יוזמות מונחות שוק (Market-Driven) במדינות כגון הודו, יפן, סינגפור ודרום קוריאה, שבהן אין אסדרה בנושא בנקאות פתוחה, אך קובעי המדיניות מקדמים הנחיות וכללים לטובת עידוד ואימוץ יוזמות בנקאות פתוחה ושיתוף מידע. גם ארה"ב בחרה בגישה של הובלת השוק, אך ללא כל יוזמות ממשלתיות מהותיות לתמיכה בפיתוחם של מוצרים ושירותים בבנקאות הפתוחה. הבנקים הגדולים בארה"ב מודעים היטב לחשיבות האסטרטגית של בנקאות פתוחה ומפתחים בשותפויות חוזיות עם צדדים שלישיים הצעות מבוססות API כדרך למשיכת לקוחות חדשים ולהשגה של יתרון תחרותי.

מאידך יש יוזמות מונחות אסדרה (Regulatory-Driven) במדינות כגון הונג קונג, ברזיל, אוסטרליה, האיחוד האירופי, בריטניה וישראל שמתקדמות יותר מיוזמות מונחות שוק ברמת הבשלות והמידע שישותף. להלן מספר דוגמאות:

ראשית, אוסטרליה שבולטת בגישתה החדשנית. אסדרת ה-CDR אינה מדיניות בנוגע לשירותים פיננסיים אלא מדיניות בנוגע לשיתוף נתונים, כך תאפשר האסדרה לצרכנים לשתף את הנתונים שלהם לא רק במידע פיננסי אלא במגזרים נוספים. דבר זה יחול אמנם תחילה רק על בנקים, אך לאחר מכן האסדרה תחול על מגזרי האנרגיה והתקשורת ובסופו של דבר ניתן יהיה ליישם אותה על כל מגזר שהוא.

דוגמה נוספת היא ברזיל, שמהווה זרז משמעותי ומקדמת את שיתוף המידע בצורה רחבה. תחילה דרך הבנקאות הפתוחה שהתפתחה למערכת פיננסית פתוחה ובהמשך פותחה בנוסף מערכת ביטוח פתוחה, כאשר התכנון הוא שתהיה קישוריות (interoperability) בין שתי המערכות, כך שגופים שפועלים בכל אחת מהן יוכלו לקבל מידע גם מהאחרת. בברזיל המגמה אף מתרחבת לשיתוף מידע בתחום הבריאות. משרד הבריאות מוביל יוזמה ליצירת פלטפורמה למידע בריאותי, אשר תיצור תיעוד רפואי ייחודי עבור המטופל ותאפשר זריזות רבה יותר בניידות בין תכניות הבריאות השונות. המנגנון מפותח בשותפות עם הסוכנות הלאומית המשלימה לבריאות (ANS - National Supplementary Health Agency), שמסדירה את שוק התכניות הפרטיות, משרד הכלכלה והבנק המרכזי. פרויקט Open Health דומה בתפיסתו למערכת הפיננסית הפתוחה שקיימת במדינה. כלומר, הוא יאפשר שיתוף נתונים לטובת התועלות של הלקוחות בשירותי ומוצרי בריאות. ההבדל המרכזי נעוץ בגישות המידע שישותף. במערכת פיננסית פתוחה המידע הוא פיננסי (בנקאות, ביטוח והשקעות), בבריאות פתוחה הנתונים הם כאלה שקשורים לבריאות – והם נמצאים לכן ברמת רגישות גבוהה יותר.

גם באירופה ניתן לראות כי יש אסטרטגיה לפתיחת המידע במגוון רחב של תחומים. הדבר מבוסס באירופה על החוק EU Data Act¹⁶, כאשר תעשיות רבות יהיו חייבות לפתוח את המידע. כאמור, יש יוזמות של בנקאות פתוחה רבות ולהלן טבלת השוואה בין מספר יוזמות של בנקאות פתוחה ושל שיתוף מידע בהשוואה לבנקאות הפתוחה בישראל:

¹⁶ <https://www.eu-data-act.com>

היקף המידע	ישראל	בריטניה	אירופה	ברזיל	אוסטרליה
היקף המידע	חוק שירותי מידע פיננסי; חשבונות תשלום; כרטיסי חיוב; אשראי; פיקדונות; ניירות ערך	חשבונות תשלום ¹⁷	PSD2 חשבונות תשלום; חשבונות כרטיסי חיוב	Open finance ¹⁸ , Open insurance ^{20,19} , Open health ²¹	Open finance ²²
מגזר	פיננסי	בנקאי	בנקאי	פיננסי (לרבות ביטוח)	פיננסי, תשתיות, תקשורת
היקף הגישה	קריאה וכתביבה	קריאה וכתביבה	קריאה וכתביבה	קריאה וכתביבה (יש ייזום תשלומים)	קריאה
הגדרת התקן	בנק ישראל	OBIE – גופי האסדרה הקימו גוף שממומן על ידי התעשיות	יוזמות שונות	הבנק המרכזי	CDR – גוף של הממשלה

שיתוף המידע ממערכת הבנקאות הוא לתפיסת בנק ישראל אך הסנונית הראשונה וכי יש להמשיך ולפעול על מנת לשותף מידע פיננסי מכלל המקורות באקוסיסטם הישראלי וזאת על מנת לאפשר ללקוח לקבל תמונה מלאה על הפעילות הפיננסית שלו. כאמור הגדיר חוק שירותי מידע פיננסי כי גם גופים מוסדיים וגופים בעלי רישיון למתן שירותי פיקדון ואשראי²³ ישמשו כמקורות מידע לעניין סלי המידע המתאימים.

יש כאמור מידע פיננסי שנמצא אצל גופים פיננסיים נוספים שאינם מחויבים בשלב זה לשתפו בבנקאות הפתוחה. כמו כן יש גופים נוספים שאינם מחויבים כלל לפעול כמקורות מידע (לדוגמה: חברי בורסה ובורקרים). ואולם, יש לשר האוצר סמכות והוא רשאי להפעיל אותה על מנת שגופים אלה יפעלו באקוסיסטם גם ביחס למידע הנוסף (מידע פיננסי כגון חסכונות לטווח ארוך (גמל ופנסיה)). פתיחת המערכת כולה לשיתוף מידע תתרום לכך שלקוח יוכל לראות את כל התמונה הפיננסית שלו במקום אחד. כלומר בהסתכלות צרכנית יוכל הלקוח לראות את כל המידע בצורה כוללת (ואובייקטיבית), כאשר היתרונות של בנקאות פתוחה יושכפלו גם למוצרים של מגזרים אחרים (הפחתת עלויות, הצעות ערך, שירותי אגרגציה מלאים). התמונה המלאה אינה מתבטאת רק בהצגת המידע המלא, אלא בסינרגיה בין מוצרים. למשל, בעת שינוי סכום המשכנתא, נותן שירות מידע פיננסי יוכל לבחון האם ביטוחי החיים מותאמים להיקפי ההלוואות וככל שלא, אפשר יהיה להציע ללקוח לשנות את הכיסוי הביטוחי. דוגמה נוספת יכולה להיות בהעברות כספים חד פעמיות (סגירת מסלול משכנתא) או מחזוריות (הפקדה לקופ"ג בהעברה מחזורית) שבה הגוף המקבל יכול להקל על תהליכי הלקוח, ראשית דרך ייזום של פעולת תשלום בודדת או מחזורית ולאחר מכן בכל תהליכי הווידוא של אסמכתות מול הגוף המשלם ובכך להסיר חיכוכים מיותרים ונטישות של לקוחות בעת ביצוע פעולות פיננסיות.

¹⁷ <https://standards.openbanking.org.uk/customer-experience-guidelines/account-information-services/latest>

¹⁸ https://liftchallenge.bcb.gov.br/en/financialstability/open_finance

¹⁹ https://thepayers.com/online-mobile-banking/brazil-rolls-out-phase-2-of-open-insurance-1261580?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=Daily+2023-03-01+Daily-Newsletter-Banking

²⁰ <https://www.openbankingexcellence.org/blog/open-insurance-in-brazil>

²¹ <https://thepayers.com/online-mobile-banking/open-banking-inspiration-brazil-to-enter-open-health-1257797>

²² <https://www.cdr.gov.au/rollout>

²³ מי שבדיו רישיון למתן שירותי פיקדון ואשראי כהגדרתו בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים

הניהול העסקי משתנה ונעשה יותר ויותר מבוסס דאטה. ואולם, החוכמה היא לא רק לקבל את המידע, אלא לדעת לנתח אותו באופן הנכון, לעשות בו את השימוש הנכון ולהציע שירותים ורעיונות מעניינים. הצלחת הבנקאות הפתוחה פתחה את התיאבון ואת המחשבה לכך שצריך לקדם פתיחה של מידעים בתחומים רבים נוספים וגם לחבר בין מגזרים שונים, דבר אשר יכול להביא לערך מוסף רב לצרכנים. שילוב מידע ממגזרים שונים יכול להרחיב את התובנות ואת הערכים המוספים ללקוח ולהביא לצמיחה כלכלית של הפרט ושל הכלכלה. ההערכות בבריטניה בשנת 2018, כי שיתופי המידע והמודלים שיתפתחו כתוצאה מכך ירימו לכלכלה הבריטית תרומה של כ-27.8 מיליארד ליש"ט בשנה²⁴ וההערכות הן כי התרומה לתוצר תהיה כ-1.15 אחוז בשנת 2030.²⁵

כמו כן פורסם בחודש ינואר 2021 נייר משותף²⁶ של הרשות להגנת הפרטיות (יחידה במשרד המשפטים), רשות התחרות והרשות להגנת הצרכן ולסחר הוגן שבו הן ממליצות לקדם חקיקה ולאמץ בדין הישראלי את הזכות לניוד מידע. המסמך מתייחס לגידול בנפח הנתונים וכי השימוש בנתוני הצרכן מוביל לפיתוח מוצרים, שירותים ומודלים עסקיים חדשים ולכך נדרשים שינויים בדין הישראלי על מנת לאפשר לצרכן את הזכות לניוד מידע. היתרונות לצרכן ולשוק הישראלי שצפויים לנבוע מאימוץ הזכות לניוד מידע הם משמעותיים, בין היתר, מתן שליטה ועצמאות ליחיד על המידע האישי שנאסף עליו על-ידי גופים שונים בהיותו בעל הזכויות במידע; הענקת האפשרות להעביר מידע אישי בין ספקים באופן שצפוי להקטין את עלויות המעבר בענפים שונים ולהגביר את הלחץ התחרותי מצד חברות קטנות או חדשות מול החברות השולטות בשוק; וכן העצמת הצרכן הפרטי מול הגופים המשמעותיים, כמו גם שיפור השירות שמוענק לו ושיפור חווית המשתמש. עם זאת, על-מנת להבטיח שהזכות תהיה אפקטיבית ושתשיג את יעדיה, יש לעצבה בקפידה.

²⁴ מתוך דוח Data mobility: The personal data portability growth opportunity for the UK economy, 2018 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/755219/Data_Mobility_report.pdf

²⁵ <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/financial-data-unbound-the-value-of-open-data-for-individuals-and-institutions>

²⁶ <https://www.gov.il/BlobFolder/policy/dataportability/he/opinion.pdf>